

2011. június 15. szerda
 Márk evangéliuma 14,53-72

Dr. Peres Imre

Jézus a nagytanács előtt

^{14,53}Ekkor Jézust a főpaphoz vitték, és oda gyülekeztek a főpapok, a vének és az írástudók is mind. ^{14,54}Péter távolról követte őt, be egészen a főpap palotájának udvarába, és ott ült a szolgálkkal, melegedett a tűznél. ^{14,55}A főpapok pedig az egész nagytanáccsal együtt bizonyítékot kerestek Jézus ellen, hogy halálra adhassák; de nem találtak. ^{14,56}Sokan tettek ugyan ellene hamis tanúvallomást, a vallomások azonban nem egyeztek. ^{14,57}Ekkor előálltak néhányan, és ezt a hamis vallomást tették ellene: ^{14,58}"Mi hallottuk, amikor ezt mondta: Én lerombolom a kézzel alkotott templomot, és három nap alatt mást építek, olyat, amit nem emberi kéz alkotott." ^{14,59}De vallomásuk így sem egyezett. ^{14,60}A főpap ekkor középre állt, és megkérdezte Jézustól: "Semmit sem felelsz arra, amit ezek ellened vallanak?" ^{14,61}Ő azonban hallgatott, és nem válaszolt semmit. Ismét megkérdezte őt a főpap, és így szólt hozzá: "Te vagy a Krisztus, az Áldottnak Fia?" ^{14,62}Jézus ezt mondta: "Én vagyok, és meglátjátok az Emberfiát, amint a Hatalmas jobbján ül, és eljön az ég felhőiben." ^{14,63}A főpap erre megszaggatta a ruháit, és így szólt: "Mi szükségünk van még tanúkra?" ^{14,64}Hallottátok az istenkáromlást. Mi a ti véleményetek erről?" Azok pedig együttesen kimondták az ítéletet, hogy méltó a halálra. ^{14,65}Akkor némelyek elkezdték őt köpdösni, arcát betakarni és ütlegelni őt, és ezt mondták neki: "Most prófétálj!" A szolgálk is arcul verték őt.

Péter megtagadja Jézust

^{14,66}Amikor Péter lenn volt az udvaron, arra ment a főpap egyik szolgálóleánya. ^{14,67}Meglátta Pétert, amint melegedett, ránézett, és így szólt: "Te is a názáreti Jézussal voltál." ^{14,68}Ő azonban tagadta, és ezt mondta: "Nem tudom, nem is értem, mit beszélsz." És kiment az előcsarnokba. A kakas pedig megszólalt. ^{14,69}A szolgálóleány ismét meglátta őt, és újra mondta az ott állóknak: "Ez közülük való." ^{14,70}De ő ismét tagadta. Egy kis idő múlva viszont az ott állók mondták Péternek: "Bizony, közülük való vagy, hiszen Galileából való vagy te is." ^{14,71}Ekkor ő elkezdett átkozódni és esküdni: "Nem ismerem azt az embert, akiről beszéltek." ^{14,72}És nyomban megszólalt a kakas másodszor is. Péternek ekkor eszébe jutott, amit Jézus mondott neki: "Mielőtt a kakas kétszer megszólal, háromszor tagadsz meg engem." És sírásra fakadt.

Amit a textusról tudni kell:

- exegetikai megjegyzések
- teológiai összefüggések feltárása

Elfogatása után Jézus a nagytanács elé kerül, ahol érdemben zajlik a kihallgatás. Ekkor előbukkan Péter is, aki szintén a főpap palotájának udvarába kerül, mert tanúja akar lenni Jézus kihallgatásának. Már itt készíti elő Márk Péter szereplésének helyét, amiről kissé lentebb egészen részletesen fog beszámolni. A kihallgatás lefolyása eléggé egyoldalú és drámai: A

főpapok, akik az egész per mögött állnak, próbálják azt a látszatot kelteni, hogy itt minden törvényszerűen történik. Ezért keresik és hozatják elő a tanúkat is, akik vallomása alapján vádat lehetne emelni Jézus ellen. Úgy néz ki, hogy a főpapok most vallási jellegű vádat keresnek Jézus ellen. Márk megemlíti, hogy sokan beszéltek Jézus ellen, de vallomásukat nem lehetett felhasználni, mert nem egyezett és nem volt olyan súlya, aminek alapján Jézust halálra lehetett volna ítélni. Ezek felbérelt tanúk voltak. A végén pedig a megrendelt és az elhangzott vallomásokból csak azt a vádat lehetett felhasználni, hogy Jézus vétett a jeruzsálemi templom ellen, mert értelmezésük szerint le akarta bontani, mivel csak emberek építették, s hogy helyette majd más templomot épít, amely nem a mostani papi dinasztia és templomi személyzet kezeivel fog megépülni. Ez ugyan nagy káromlásnak számíthatott, de mivel így sem egyezett egészen a vallomásuk, a főpap Jézustól akarja megtudni az igazságot: tulajdonképpen mit is mondott, és hogyan gondolta ezt. Jézus erre a felszólításra nem felelet, és nem magyarázta meg a templomrombolás és -építés problémáját. Ekkor a főpap újabb, de már személyes kérdést intéz hozzá, vajon kicsoda ő, és hogy mi köze az Istenhez, ill. ő-e a várva várt Krisztus. A főpap ezt a kérdést ravaszul összekapcsolta az Isten-fiúsággal. Ez csapda akart

lenni. Jézus azonban válaszol, de nem azért, mert nem látta volna előre, hogy ez csapda. Hanem, mert eljött az ideje, és most a nagytanácsnak is hallania kell Jézus szájából az ő bizonyágtételét. Márk sarkítja a választ, és egyértelművé teszi Jézus beismerését, hogy ő az Áldott Fia. Majd Jézus szokásos módon folytatja, amikor az Emberfia eszkatologikus jövőjéről beszél, hogy ott lesz majd a Hatalmas jobbán, ahonnan vissza fog jönni, nyilván az ítéletre, amikor ezeket az embereket is, akik most ítéleznek fölötte, bírói trónusa elé állítja. Ezt a beszédet a főpapok már nem bírták elviselni. Egyrészt elég bizonyítékot hallottak már magától Jézustól, és ezt, mint terhelő vallomást, felhasználják ellene. Másrészt túrheterodoxnak találták Jézus bátorságát, hogy ilyen szerepbe állítja magát. A főpap annak jeléül, hogy a vádlott istenkáromlás vádjá alá helyezendő és halálra ítélandó, megszaggatja a ruháját. Ez megpecsételi Jézus sorsát. A végén azonban nem derül ki, hogy melyik vád miatt ítélezik fölötte a nagytanács. Már csak a keresztben levő feliratból tudjuk meg, hogy végül is a legsúlyosabb vád nem is ez volt (tehát vallási jellegű beszéd, amit ők káromló beszédnek minősítettek), hanem a vádat politikai síkra vitték, és úgy ítélték el Jézust, mint politikai rebelist, aki a királyságot magának akarja megszerezni és önmagát zsidó királynak tüntette fel. Így fogja őt faggatni a római prefektus, Pilátus is, aki végül az ő – úgymond – bűnét így írja rá a keresztábrára: A ZSIDÓK KIRÁLYA.¹ Tehát végső soron nem amiatt kerül Jézus keresztre, mert le akarta rombolni a templomot, vagy hogy Isten jobbára akarta helyezni magát, hanem mint politikai rebelis. A záró vers még néhány utalást tartalmaz arra, hogy szabaddá tették Jézust a szokásos gyalázkodásra, amit a római katonák és az összefutott csőcselék szívesen vállalt, mivel ez a kedvenc szórakozások közé tartozott.

53–54. vers

Márk bevezeti Jézus kihallgatásának történetét azzal, hogy említi: Jézust elfogatása után egyenesen a főpaphoz (ἀρχιερεὺς) vezették (ἀπάγω). Az evangélista felsorolja a Jézus perében érdekelt szférákat: a főpapok (ἀρχιερεῖς), a vének (πρεσβύτεροι) és az írástudók (γραμματεῖς). Ők az akkori zsidó vallásosság és teológia képviselői. Mivel ezek alkották a zsidó főtanácsot, Márk is említi őket (8,31; 14,43; 15,1). Végső soron ők lesznek felelősek Jézus haláláért. Márk korábbi adata szerint még akkor az éjszaka folyamán ült össze a nagytanács. Kérdés, hogy hol? A következő versben meg is nevezi Márk a helyet: a főpap udvara-aulája, zárt belső csarnoka (αὐλὴ τοῦ ἀρχιερέως). Hangsúlyos a főpapok megjelölés. Ez azért van, mert a nép nyelvén más nagytanácsai tagokat is főpapoknak neveztek.² Ez a megjegyzés a nép körében való tekintélyükre utal. Lényeges még a πάντες márki meghatározó. Meglepő, hogy a nagytanács éjnek idején is komplett létszámban tud megjelenni. Márk valószínűleg hangsúlyozni akarja, hogy mindnyájan ott voltak, mint ahogy később a 64. versben szintén kimondja, hogy mindnyájan (πάντες) egyet értettek abban, hogy Jézus méltó a halálra.

A kihallgatási történetbe Márk beleszövi Péter szereplését is. Lehet, hogy így itt két anyagot dolgoz egybe: vagyis a tényleges jézusi pert, valamint Péter tagadásáról szóló történetet (Mk 14,27-31 és 14,66-72) is, ami a márki egyházban eléggé fontos eleme lehetett Jézus passiójának. A kép, amibe Márk Pétert állítja, arról szól, hogy Péter is bekerül a főpap palotájának aulájába. Ez egy bekerített, de szabad udvarcsarnok volt, ahol a szolgák és a katonák hideg idején tüzet is rakhattak. Péter távolról (μακρόθεν) követi Jézust. Tehát az ő menekülése a Gecsemáné kertből nem volt olyan pánikszerű. Csak biztonságot keresve szaladt el, de látótávolságban maradt, hogy szemlélhesse, mi történik Jézussal. A távolról való követésnek az alapigéje itt is az, mint a νεανίσκος-nál volt: ἀκολουθῶ: követni, kísérni, utána menni. Így került a szolgák társaságába. Ezek az emberek (ὁ ὑπηρέτης) valószínűleg a főpap személyzetéhez tartoztak: szolgák, segédek, akik hivatali dolgait intézték. Ezek ültek kint a tűz körül, és Péter is odaült. Most Jézus ellenségeinek a társaságával alkot egy csoportot. Ez igen kritikus szituációja életének, amelyben egyre jobban fog a Jézussal szembeni oldalra sodródni. Gondolta volna ezt korábban? A kakas, mint Jézusnak éberségre figyelmeztető eszköze, emlékeztetni fogja erre (Mk 14,72). Péter azonban most ott melegszik a tűznél. Valószínűleg így

¹ A zsidó kánonon kívüli irodalomban Jézus elítélésére és halálára nézve találhatunk utalást a babiloni Talmud Szanhedrin traktátusában (VI, 1, ill. egy másik felosztás szerint: 43a), amelynek szövege valószínűleg a Kr. u. 2. századra tehető: „Íme, ezt jegyezték fel: a húsvét előkészületi napján Jára függesztették Jézust (a Názáretit, teszi hozzá a kézirat).” Egy kikiáltó ment előtte negyven napig (köz híré téve): „Meg kell őt kövezni, mivel varázslást űzött, megtevesztette és tévútra vitte Izraelt. Ha bárki tud valamit felhozni a mentésére, jöjjön és tanískodjék mellette.” De mivel nem jelentkezett senki, Jára függesztették a húsvét előkészületi napján.” Ennek a történelmi adatnak örülhetünk, mert annak ellenére, hogy pontatlan, rendkívül fontos. Igazolja Jézus szenvedését, keresztthalálát, hogy húsvét előtt halt meg és azt, hogy nagy hatással volt Izraelre. Elítélésének oka itt: varázslás (ami mi csodatevésnek mondhatunk), tanításbeli megtévesztés (ami megint csak Jézus tanításainak nagy hatását igazolhatja). Hibás persze az a feltételezés, hogy negyven napig tartott volna a pere, és nincs megemlítve a másik két lator – keresztrefeszített társa a Golgotán. F. BOVON, *Jézus utolsó napjai*, Budapest 1993, 19. J. IMBERT, *Proces s Ježíšom* [Jézus elítéléséről], Bratislava 1991, 46.

² P. POKORNÝ, *Výklad evangelia podle Marka*, 301.

akart észrevétlen maradni, de közel Jézushoz. Tudatosítja-e, hogy ezzel mennyi kockázatot vállal magára, és hogy nehéz lesz ebből tiszta becsülettel kikerülni?

55–59. vers

A perügy irányítói továbbra is a főpapok (ἀρχιερείς). Márk most megemlíti, hogy az egész szanhedrin (συνέδριον) is Jézus vesztének előkészítésén dolgozik. A főpapok a nagytanács többi tagjaival együtt megfelelő bizonyítékokat keresnek Jézus ellen, amelyek alapján halálra ítélnék őt. Ha el akarják ítélni, akkor halálra méltó vádat (μαρτυρία εἰς τὸ θανατώσαι αὐτόν) kell ellene felhozni. Most ezen mesterkednek. Mesterkedésüket a görög ζητέω fejezi ki. Egyszerűen keresték a vádat, iparkodtak valami súlyosat találni, lázasan kutattak Jézus korábbi szavai között, mit lehetne ellene felhasználni, vagy olyan színbe állítani, ami felhasználható lenne ellene. A μαρτυρία olyan vád, bizonyíték, érv vagy vallomás, amire építeni lehetett volna az elítéltetést. Mivel nem találták, ez roppant kényelmetlen lehetett a főpapoknak. A másik oldalon azonban egyre világosabbá válik Jézus ártatlansága,³ amit a márki egyház hívő bizonyossággal vallott. Ez nyilván későbbi hitvalló reflexió, aminek mi is követői vagyunk.

Márk főforrásából merítve arra emlékeztet, hogy ekkor sokan (πολλοί) tettek ellene hamis tanúvallomást (ψευδομαρτυρέω), de hogy ezek a vallomások sehogy sem egyeztek. Mivel a tanúk nem beszéltek egybehangzóan, nem lehetett belőlük felépíteni a vádat. Sőt: éppen a tanúk hamis beszéde derült ki. A márki egyház kimondja az értékelő véleményt: ezek az emberek ἐψευδομαρτύρουν, vagyis hamisan vádaskodtak Jézus ellen. A főpapok számára a hamis tanúk szereplése azt jelentette, hogy bár sokan voltak (πολλοί), vallomásuk felhasználhatatlan volt. A főpapok által beszerzett csőcselék szereplése tehát nem járt sikerrel.

Ekkor további húzás következik a főpapok részéről: előálltak (ἀναστάντες) jobban kiiskolázott tanúk, akik bizonyítani akarják, hogy mit hallottak Jézustól. Ezek a tanúk már teológiai vádat emeltek Jézus ellen. Ezért feltételezhető, hogy ezek a „némelyek” már nem a csőcselék része, hanem valamelyik zsidó teológiai párt vagy csoport tagjai, akik hallhatták és érthették Jézus beszédeit, s tudták, hol kell csavarni rajtuk, hogy káromlásnak tűnjenek. Most pont ehhez a cselhez folyamodnak. Úgy tűnik, hogy Márk feszültebbé teszi a történetet, és fokozza a belső eseményalakulást. Az újabb vád Jézus templom elleni beszédéből származik. A tanúk most mint közvetlen fül- és szemtanúk jönnek elő (ἡμεῖς ἠκούσαμεν αὐτοῦ λέγοντος), és szó szerint próbálják idézni Jézus beszédét, aki szerintük azt mondta volna: „Én lerombolom a kézzel épített templomot, és három nap alatt mást alkotok, nem kézzel építettem.” A templom a zsidók nagy büszkeségének számított, s aki megpróbálja rávetni kezét a templomra, az a nép és – szerintük - Isten ellensége is. Vagyis halállal kell bűnhődnie. Ezért már Jeremiás prófétát is meg akarták ölni, amikor a templom ellen beszélt (Jer 26,8). Most Jézus, mint az igaz próféta ugyanerre a sorsra számíthat, mivel a nagytanács tagjai szerint támadást indított a judaizmus lényege ellen,⁴ aminek elsősorban a templom számított. A főpapok által szerepeltetett fül- és szemtanúk vallomása azonban így sem egyezett: οὐδε οὕτως ἴση ἢ ἡ μαρτυρία αὐτῶν, szó szerint: „így sem volt egybehangzó a vallomásuk”. Az ἴση azt jelenti: egyenlő, egybecsengő, egybehangzó, egyforma, ugyanilyen, hasonló, ami a megrendelt vallomások kínosan sok különbözőségére vall.⁵

60–64. vers

Úgy látszik, hogy a főpap tanácstalan a vallomások anyagával. Nem sokat tud vele kezdeni. Jobb vád kellene, autentikusabb, és súlyosabb. Most tehát próbálja ő is szóra bírni Jézust, hogy maga valljon. Tudja, hogy leginkább az ő vallomása lehetne majd mérvadó saját perében. Ezért vallatja Jézust. Jézus a főpap beszédére nem válaszolt semmit sem (οὐκ ἀπεκρίνατο οὐδενί), hanem hallgatott (ἔσιώπα). A hallgatás görög kifejezője a σιωπάω: hallgatni, csendben maradni, elnémulni. Ez arra utalhat, hogy csendben magában gondolkodott, és egybevettette sorsát a próféták sorsával, akik szintén hasonló helyzetben voltak. Ilyen pl. a Zsolt 27,12 is: „Hamis tanúk támadtak rám, bosszút libegnek ellenem.” Vagy az ézsaiási prófécia jegyében akart helytállni, amely egyébként is nagyon közel állt Jézushoz: „Amikor kínozták, alázatos maradt, száját sem nyitotta ki” (Ézs 53,7). Talán ez a legvalószínűbb.⁶ Ez ugyanis tipikus vonása Jézusnak Márk szenvedéstörténetében, amelyben Isten szeretetének útja érvényesül – az emberi hamisság, bűn és felelősségre vonás ellenére.

³ DÓKA Z.: *Márk evangéliuma*, 370.

⁴ F. BOVON, *Jézus utolsó napjai*, 37.

⁵ Ez a megállapítás emlékeztet a 56. vers lényegére, ahol szintén említve van a hamis tanúk hiábavaló erőlködése, mert vallomásuk nem egyezett. A mostani tanúk vallomása is eltér egymástól.

⁶ Ez a nézet az újszövetséges kutatók között azonban nem egységes. Az Ézs 53 hatását az újszövetségi felfogásra valótlannak tartja pl. Gerhard BARTH: *Der Tod Jesu Christi im Verständnis des Neuen Testaments*, Neukirchen-Vluyn, 1992, 59.

Valójában mit is válaszolhatott volna Jézus? Hiszen ő soha nem mondott olyat,⁷ amit a hamis tanúk vallottak ellene, és amit szájába tettek. Igaza van Francois BOVON francia újszövetségesnek, aki mondja: „Jézus soha nem akarta lerombolni a Szentélyt. Egyszerűen bírálta a Templomot, és bejelentette eschatologikus pusztulását.”⁸ De talán éppen ez volt az, amit nagyon provokatívnak vettek Jézustól. A sikertelen tanúvallomások és faggatások után a főpap felteszi a legkritikusabb kérdést, amely részéről csapda is lehetett, de valójában olyan kérdés, amire Jézusnak válaszolnia kellett: Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ ἐυλογητοῦ; A kérdés lényege: Jézus volna a várva várt Krisztus, Isten Felkentje, a Messiás?⁹ Kajafás kíváncsi Jézus önmeghatározására, hogy saját szavai alapján mondhassa ki a vádat és az ítéletet. Közben Kajafás nem tudja, hogy a dolog hirtelen megfordul: itt nemcsak Jézus áll élete fordulópontján, hanem ő is. Kajafás élete döntő pillanatához érkezik azért, mert Jézus kijelenti magát neki: ἐγὼ εἰμι. Egészen mostanáig tartotta vissza Jézus a tanítványokat, hogy elmondják ezt a világnak. Most elérkezett a pillanata annak, hogy ezt maga Jézus jelenti ki a világnak. Kajafás azonban nem tud vele mit kezdeni. Ill. nem azt teszi ezzel a krisztológiai vallomással, amit tennie kellene:¹⁰ olyan beszédnek kezel, aminek alapján nyakát lehet szegni Jézusnak. Istenkáromlásnak veszi, s meg sem fordul a fejében, hogy ez igaz is lehetne, aminek következtében Jézusnak nem a kereszt járna, hanem az abszolút hódolat. Kajafás el van vakítva saját teológiájától, ill. teológiai előítéletétől, amiben nem az őszinte teológiai vizsgálódások érvényesülnek, hanem olyan populáris és önző hatalmi irányvonal, amely nem áll meg Jézus ártatlansága előtt sem, hanem embertelenül átgázol rajta, és ha kell, irgalmatlanul akár keresztre is szögezi. Látszólag kérdezi ugyan Jézust, de válaszából nem hagyja magát vezetni, hanem érvként használja fel – akár éppen ellene is. Önkijelentése után Jézus folytatja eschatológiai beszédét, amiben dióhéjban újra elmondja a Márknál már oly annyiszor elmondott gondolatát: „Meglátjátok az Emberfiát, amint a Hatalmas jobbán ül, és eljön az ég felhőiben.”

Kajafás nem rettent meg Jézus beszédétől. Sőt elégedett: hallotta, amit hallani akart, mert Jézus nyilvánosan beismerte istenségigényét és messiási önzonosulását. Reakciója egyértelmű: Megszaggatja a ruháját és kijelenti: Nincs szükség több tanúra vagy bizonyítékra. Kajafás fel sem veti, hogy a nagytanács teológusai vizsgálják felül Jézus beszédének igaz vagy téves voltát. Erre most nincs is megfelelő idő, meg Jézus ügyéhez nem álltak hozzá neutrálisan, mint esetleg olyan teológus nézeteihez, akiről még nem lehet tudni, hogy mit is vall. Jézus vesztére törekedtek már régóta. Most elérkezett az a megfelelő alkalom, amikor ezt hivatalossá is tehetik. Úgy látszik, hogy a Jézus elleni vád a templomrombolással kapcsolatban már nem volt olyan érdekes, mint Jézus önkijelentése és isteni igénye. Most ezt hallva a főpap itt nyilvánítja ki, hogy Jézus veszélyes, mert egyenlővé akarja tenni magát Istennel. Kajafás nem exegetálja Jézus szavait, csak a megfelelő pillanatot lesi, hogy lecsapjon rá. Jézus válaszai csak addig érdekesek, amíg vádként szolgálhatnak. Azon túl Kajafás és a szanhedrin nem akar velük foglalkozni. Legalább is most itt még Márk nem tesz rá több utalást.¹¹

Kajafás nem akarja tovább húzni a kihallgatást, szerinte erre már nincs szükség, ezért kimondja az ítéletet. Most ő – mint főpap, kizárólagos igénnyel - eldönti Jézus teológiai tévedéseit, amit hamisnak és istenkáromlóknak jelent ki. A βλασφημία olyan kijelentés, szó, jel vagy cselekedet, amivel megsértik az Isten kizárólagosságát, teljhatalmát és tekintélyét. A zsidóságban ez megbocsáthatatlan bűnnek számított. Ezért a főpap megszaggatja a ruháját, amivel abszolút megdöbbenést és megbotránkozást fejez ki. Ezzel mintegy

⁷ Valójában Márk szerint Jézus kétszer nyilatkozott a templommal kapcsolatban (DÓKA Z.: *Márk evangéliuma*, 371): 1. Először akkor, amikor a virágvasárnapi jeruzsálemi bevonulása után vádolta a zsidókat, hogy a templomi kupeckodásukkal, kultikus tisztátalansággal és manipulációikkal rablók barlangjává teszik a templomot (Mk 11,17). Jézus akkori eljárása, ill. intézkedése a templom megtisztítása érdekében eléggé nagy felháborodást keltett a templomszolgák körében. 2. Jézus másik kijelentése a templom ellen akkor hangzott el, amikor az ún. kis apokalipszisben arról profétált a tanítványoknak, hogy Isten el fogja pusztítani a kőből épített templomot (Mk 13,2), amiből nem marad kő kövön. Természetesen, hogy ez is óriási felháborodást válthatott ki a templomhoz közelálló körökben. Némi fényt vethet erre a problémára a jánosi hagyomány, amely úgy tartja számon, hogy Jézus a templomtisztítás alkalmával vitába keveredett a zsidókkal, akik felelősségre vonták őt a templomban történtek miatt. Indokot kértek Jézustól, hogy miért teszi ezt. Ekkor Jézus azt mondta nekik: „Romboljátok le ezt a templomot, és három nap alatt felépítem” (Jn 2,19). János azonban azonnal hozzáteszi, hogy Jézus nem a kőből épített templomról szólt, hanem testének templomáról: περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ (Jn 2,21): W. GRUNDMANN, *Das Evangelium nach Markus*, THK NT 2, Evangelische Verlagsanstalt, 1959, 300.

⁸ F. BOVON: *Jézus utolsó napjai*, 37.

⁹ Eduard SCHWEIZER szerint Kajafás lehetetlen kérdést tett fel Jézusnak, mert Isten Fia nem tartozhatott a zsidó messiási titulusokhoz: *Das Evangelium nach Markus*, NTD 1, Göttingen, Vandenhoeck Ruprecht, 1989, 179.

¹⁰ Vö. pl. Saul-Pál reakcióját a damaszkuszi úton!

¹¹ Később azonban mégis sejteti velünk, hogy lehettek olyan teológusok is a nagytanácsban, akik ezzel esetleg nem értettek egyet, és Jézus korábbi és az iménti szavai is elgondolkodtatták őket. Ilyen volt az arimáthiai József is (Mk 15,43-47), aki végül Jézus pártjára áll, és gondoskodik Jézus temetéséről. Ki tudja, hogy Jézusból mi készítette ezt a férfit erre a lépésre? De hogy Jézus kihallgatása nem volt neki közömbös, az bizonyos.

súgja a többieknek a nagytanácsban, hogyan kell szavazniuk, hogy gyorsan eldönthessék Jézus sorsát. Ezek után a főpap kérdése, hogy „Mi a véleményetek erről?”, már felesleges. Márk azt mondja, hogy „majd együttesen kimondták az ítéletet, hogy méltó a halálra”. Ezzel azt a híradást kapjuk, hogy a nagytanács egy emberként szavazott. Ebben a versben tehát hangsúlyos a πάντες, ami azt jelenti, hogy Jézus halálában mindnyájan egyetértenek azzal, hogy ezt az ügyet csak a „bűnös” halálával lehet megnyugtatóan lezárni. Mennyire tévedtek.

65. vers

A perikópa utolsó verse már részletezi, hogy mi történt az elítélt áldozattal. Elsősorban a nagytanács szolgálói fogtak hozzá az áldozat megaláztatásához. Márk szerint leköpdösték őt, aztán arcát betakarták és ütlegették, hogy profétálja nekik, ki ütötte meg őt. Úgy tűnik, hogy a τινες lehetnek a nagytanács egyes tagjai is, nemcsak a szolgálók. Ez viszont már eléggé alávaló dolog volt, és azt mutatja, mennyire gyűlölték Jézust, és most ezt a nyers emberi indulatot gátlás nélkül kifejezésre juttatják a védtelen Jézus verésével, leköpdősésével. Jézus nélkül és Jézussal szemben csak erre képes az ember, még ha kívülre bármilyen hitbuzgó kegyesség látszatát mutatja is.

66–72. vers

Péter tagadását mind a négy evangélista rögzítette.¹² Tudott tehát róla az egész akkori egyház. A tagadás helyszíne a főpap udvara (ἐν τῇ αὐλῇ), amely valahol lent (κάτω) volt. Mintha Márk és egyháza azt akarná jelképesen is jelezni, hogy ami most fog történni, az – spirituális értelemben is - Jézus egyik tanítványának „lenti állapotát” tükrözi, mert Péter ekkor valóban nagyon lent, egészen maga alatt lehetett. Ez amolyan teológiai értékítélet is akart lenni? Az aula alján Péter olyan társadalmi szintre került, olyan emberek udvari társaságába, akik a legjelentéktelembb emberek voltak.¹³ Sajnos, pont ezek előtt nem lesz lelki ereje és bátorsága szint vallani, Jézusról beszélni. Valóságban, hely meghatározóan azonban arra kell gondolnunk, hogy a főpap palotája emeletes lehetett, és annak udvara természetesen lent volt. Ott tartózkodnak a szolgálók és szolgálányok, ott raktak tüzet a templomőrök, és ott keveredik az idegenekhez Péter is. Közben arra ment (ἔρχεται) a főpap szolgálóleányainak egyike: μία τῶν παιδισκῶν τοῦ ἀρχιερέως, aki ott járt-kelt az udvaron, nyilván a felszolgálással volt elfoglalva. Ahogy kiderül, a rabszolgány tud a kihallgatásról, és arról is, kicsoda Jézus. Sőt később kiderül, hogy azt is tudta, hogy többen vannak - egy csoport, és hogy Péter is azok közül való (14,69: ἕξ αὐτῶν ἔστιν). Most rátekintve Péterre (ἰδοῦσα τὸν Πέτρον,... ἐμβλέψασα αὐτῷ) mindjárt felismerte, hogy ő is Jézushoz tartozik. Úgy tűnik, mintha Pétert már korábban látta volna Jézus társaságába. A Márk szerinti vád ugyanis erre enged következtetni: „Te is a Názáreti-vel voltál, a Jézussal” (Καὶ σὺ μετὰ τοῦ Ναζαρηνοῦ ἦσθα τοῦ Ἰησοῦ). A παιδίσκη tudja, hogy Jézus mellékneve „Názáreti” és hogy ő „Jézus” is. Ezért beszédében érződik bizonyos gúny, némi megvetés, de mindenképpen negatív hangsúlya van ennek a vádnak. A szolgálány tudja tehát, hogy Jézus, és talán Péter is galileai emberek.¹⁴ Összekapcsolja őket magában, és ezt ki is mondja hangosan. Péternek igen kínos lesz védekezni, ha nem akarja, hogy kiderüljön: tényleg ő is Jézus társa, barátja. Helyzete a főpap udvarán kritikussá válik.

Péter a szolgálóleány szavára ijedten reagál. Fél a leleplezéstől és attól, hogy a kihallgatást végző sereg szemében Jézus cinkosának tűnhet, és hasonló sorsra juthat, mint Jézus. A félelem azonban mindig rossz tanácsadó. Péter valójában színleli azt, hogy semmi köze nincs Jézushoz. Márk egyenesen azt mondja, hogy Péter tagadta (ἠρνήσατο) ezt a véleményt, amit a szolgálány mondott. A görög ἀρνέομαι azt jelenti: vonakodni, tagadni, letagadni, nemet mondani, elutasítani. Péter tehát hallható módon visszautasította a „vádát”, tehát a nyilvánosság előtt nem vállalta a közösséget Jézussal, ügyével és az ő embereivel, mintha közük soha nem tartozott volna. „Nem tudom, nem is értem, mit beszélsz” (οὔτε οἶδα οὔτε ἐπίσταμαι). Péter védekezése a nem-tudásra és a nem-értésre alapszik. Mintha ezzel tényleg kizárhatná, hogy azt gondolják, hogy van valami köze Jézushoz. Ekkor Márk és Máté megemlíti, hogy Péter kiment az előcsarnokba (προαύλιον), tehát egy másik önálló udvarrészbe, amely a nagy udvarnak az előterében volt, a bejárat közvetlen közelében, ahol más csoport ülhetett. Miért? Nem biztos, hogy ez a menekülés szándé-

¹² Mt 26,69-75; Mk 14,66-72; Lk 22,56-62 és Jn 18,17-19.25-26.

¹³ DÓKA Z.: *Márk evangéliuma*, 373.

¹⁴ A hagyomány itt bővebb is lehetett, mert éppen Máté „galileainak” mondja Jézust (Mt 26,69), mint ahogy később Márk is (vö. a 70. verset). De lehet, hogy ez már a márkai hagyomány alakítása, ill. utalása a keresztyének egyik nevére („názáreti irányzat”: ApCsel 24,5). Az ilyenektől azonban Jeruzsálemben ódzkodtak, mert heves vérűeknek tartották őket, és soha nem lehetett tudni, nem okoznak-e valamilyen botrányt.

kát jelezné.¹⁵ Inkább talán azért, hogy változtasson a helyzetén, és más helyre üljön, olyanok mellé, akik ezt nem hallották, és nem tekintettek rá gyanúsán. Péter érzi, hogy szorul a hurok. De nem akar elmenni, hogy legalább most mentse a bőrét. A Jézus iránt érzett szeretet és ragaszkodás nem engedi őt másodszor is elhagyni Mesterét. Pedig nem tudja, hogy ezután még fájdalmasabb dolgok következnek rá nézve. Ekkor megszólalt a kakas (ἀλέκτωρ). A kakas említése több szempontból érdekes. A kakasnak a nép körében és a bibliai hagyományban az a szerepe, hogy emlékeztessen. Itt is ezt a szerepet tölti be: emlékeztetnie kell Pétert, hogy bár testileg aránylag közel van Jézushoz, túlbecsült önbizalmában mégis messzire ment el tőle, mert életének kritikus pillanatában megtagadta őt, és félelmétől legyőzötten szitkokat mondott rá. A kakas tehát emlékezteti Pétert rút tagadására, de Jézus korábbi szavaira is, amikor előre megmondta neki, hogy bizony meg fogja tagadni őt. Ugyanakkor a kakas hangja az időhatározó is akar lenni: már hajnalodik, s ezzel közeledik Jézus sorsának megpecsételése, kivégzése. Az egyház azonban úgy is érthette/értelmezhetette ezt a hírt, hogy közeledik a megváltás órája, amikor Jézus teljesen egyedül – Pétertől is elhagyatva, megtagadva - végzi el a váltáságművet.

A szolgálány járkálásában eljutott valahogy újra Péter közelébe. Amikor megint meglátta őt, ismét (πάλι) szólt véleményéről: „Ez közülük való” (οὗτος ἐξ αὐτῶν ἐστιν). Valószínűleg ugyanarról a jól tájékozott szolgálóleányról van szó. Ez ismételt veszélyt jelent Péterre nézve. Nő a valószínűsége annak, hogy leleplezik. Ezért tehát továbbra fog védekezni, ami a gyakorlatban azt jelenti: tagadni fogja a Jézussal való korábbi kapcsolatát. Ekkor egy kis idő múlva következik a harmadik vádemelés. Most az ott állók (οἱ παρεστῶτες) is, akiket a rabszolgaleány meggyőzött Péter valódi kilétéről, szintén megerősítik, hogy Péter csakugyan galileai, és bizony köze van Jézushoz. Ezek az „ott állók” olyan emberek voltak, akik részt vehettek Jézus elfogatásában, vagy mint nézelődők, akik kíváncsian várják, mi érdekes fog itt még történni Jézussal. Ezeknek az „ott állóknak” a vádjá: „Bizony, közülük való vagy, hiszen Galileából való vagy te is” (Γαλιλαῖος εἶ). A Máté-verzióban Péter galileai származását a kiejtés alapján állapították meg: „Bizony közülük való vagy te is, hiszen a kiejtésed is árulkodik rólad” (Mt 26,73). Péterre tehát a galileai tájszólás egyik jellegzetes kiejtése volt jellemző, amit Jeruzsálemben még ezek az egyszerű szolgák is meg tudtak állapítani. Ez azonban negatív jelző, mert mindenképpen Jézussal egy csoportba teszik őt. Péter gyanússá válik, hogy szemükben tagja annak a bizonyos galileai mozgalomnak, és fél, hogy leleplezése után semmi jóra nem számíthat.

Péter reakciója eléggé pánikszerű, meggondolatlan. Igaz, sok lehetősége nincsen. Kelepcébe került, és most nem tudja, hogyan másszon ki belőle. Az egyik kézenfekvő lehetőség: mindent tagadni. Tagadja is. Sőt: elkezdett átkozódni és esküdni, hogy nem is ismeri Jézust. Az ἀναθεματίζειν valóban átkozódást jelent: bizonygatni átok vagy átkozódás alatt. Az ὀμνύναι pedig esküdzést jelent. Péter igen messze jutott el, amikor így viselkedik Jézussal szemben. Nem akarja ismerni Jézust: οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον τοῦτον, ezek előtt az emberek előtt, akikről Jézus azt mondta, hogy „parázna nemzetség”, megtagadja a vele való közösséget. Csak egy mentsége lehet itt Péternek: az, hogy nem nyereszkeskedésből teszi, amit tesz, hanem a Mester iránti féltésből és ragaszkodásból, még ha korábban kissé túlbecsülte is képességeit, bátorságát és erejét, önérzetesen másokat lenézve, és most ennek keserű árát kell fizetnie, hogy ettől is megszabadíthassa az Úr. Márk nyomatékosan mondja, hogy ekkor megszólalt a kakas másodszor is (ἐκ δευτέρου). Ez mint-ha már az utolsó vészjelzés akart volna lenni. A kakas szava hatott Péterre: eszébe jutott Jézusnak korábban mondott figyelmeztetése: „Mielőtt a kakas kétszer megszólal, báromszor tagadsz meg engem” (Mk 14,30). Miért kellett a kakasnak kétszer megszólalnia? Hogy ismételten emlékeztesse Pétert saját hűség-ígéretére, és Jézus szavára is. Akkor Péter önmagában bízó, erős embernek és tanítványnak képzelte magát – a többiek gyenge hitével, elszántságával, kitartásával szemben. De most „kitűnt, hogy az igazi tanítványság mindig akkor kezdődik, amikor valaki önmagában bízó, hiú és önhitt nagyotmondások után sírva fakad azon, hogy nem tud igazán tanítvány lenni”¹⁶ Péter visszaemlékezik Jézus figyelmeztető szavaira, és keserves sírásra fakad: ἐπιβαλὼν ἔκλαιεν. Márk nem említi, hogy hol kezdett Péter sírni: a vádaskodó idegenek előtt, vagy esetleg már kint a városon kívül. Ugyanis Máté (26,48) és Lukács (22,62) azt mondják, hogy Péter a kellemetlen vád, a tagadás és majd a kakaszó után kiment: ἐξελθὼν ἔξω, és ott sírt. Márk számára sokkal fontosabb nem a lokalizálás, hanem Péter sírásának módja: ἐπιβαλὼν ἔκλαιεν: letörtén sírni kezdett. A görög ἐπιβάλλω azonban rejtélyesebb ezen a helyen: rávetődni, rászakadni, ráesni, aminek itt átvitt értelmet kell adni: letörtén, összetörtén, belemenően sírt, vagy egyszerűen: sírásra fakadt, ami Péter őszinte sajnálatát és keservét mutatja.

¹⁵ Ezt gondolja pl. DÓKA Zoltán: *Márk evangéliuma*, 374.

¹⁶ DÓKA Z.: *Márk evangéliuma*, 375.

Márk evangélista ezt a történetet teljes hitelességgel írta le. Nem szépített Péter viselkedésén, és nem is hagyta ki evangéliumi leírásából. Ez arra enged következtetni, hogy Márk egyházában nemcsak Péternél merült fel ez a probléma. Úgy látszik, gyakoribb esetről lehetett szó: tagadásukkal, hitbeli bukásukkal vagy ingadozásukkal az apostoli és posztapostoli egyházban többeknek kellett keserűen tapasztalniuk, hogy a római birodalomban, a zsidó társaságban vagy a hellén kultúra mindennapi szorításában olyan krízisbe kerülhettek a Krisztus-követők, amikor Krisztus mellett hűségesen kitartani olyannyira kemény követelmény volt, amibe bárki és bármikor belebukhatott. Márk ezért is veszi hűségesen számba ezt a dicstelen epizódot is, amely az akkori keresztyének aktuális szituációját tükrözheti (vö. Mk 13,35).¹⁷ Pétert „Márk nem bírálja, és nem neveti ki. Olyan embert lát benne, aki átéli vétkét, vágyik a megbocsátás után és saját szerencsétlenségében olyan emberré válik, aki odaáll Isten orcája elé, józanul látja nyomorúságát, megszabadult az illúzióktól, és ezért a reményt többé nem önmagában keresi”.¹⁸

Márk még később kitér Péter viselkedésére, ill. tagadására, amire érezni lehet a célzást Jézus feltámadása után. Márk éppen az angyal beszédében utal finoman az egyház megbocsátására, amivel Péter tagadását elnézi (Mk 16,7). Nem így volt azonban minden esetben. A Zsid 6,4-6 alapján tudjuk, hogy voltak esetek, amikor az egyház nagyon szigorúan kezelte azoknak az embereknek a sorsát, akik gyengének bizonyultak és vétkeztek Jézus ellen: tehát megtagadták őt. Ilyen az egyház harca a hűség és tagadás, a bukás és megbocsátás között. Jó, ha eljut oda, hogy mindenki a megbocsátásból él, ezért Krisztus szeretetének kell legyőznie a bukást és a bukás miatti fölényeskedést is.

¹⁷ D. LÜHRMANN, *Das Markusevangelium*, HNT 3, Tübingen, Mohr Siebeck, 1987, 253.

¹⁸ P. POKORNÝ, *Výklad evangelia podle Marka*, 307.

1. Az igaz tanú

Hogyan hallgatom Jézus beszédét? Azt értem meg belőle, amit tényleg mond, vagy azt, amit az eszem diktál? S ha majd valaki megkérdezi tőlem, hogy mit is mondott Jézus, mit mondok neki? Nem lesz belőlem hamis tanú, aki ugyan hallotta őt, de mást mond, mint amit ő mondott? Milyen tanúk és vallomások jutnak fel vasárnaponként templomaink szószékeire?

2. A Kajafások tragikuma

A Kajafások tragikuma abban van, hogy bár folytatnak párbeszédet Jézussal, igazán nem arra használják fel válaszat, hogy életüket annak vonzásába tennék, hanem csak arra, hogy saját teológiai igazságait vagy önző hatalmi, népszerűsítő vagy nyerészkedő törekvéseit vele leplezzék.

3. A bűneink miatt megszaggatott ruha

Aki nem tartozik szív szerint Jézushoz, az nem is tudja, milyen nyers embertelen indulatok feszülnek lelkében. Az ilyen ember kegyessége és teológiája is igazán csak gúny, köpdösés és arculverés. Ebből a mélységből csak az őszinte bűnbánat és Jézus szeretete tud minket kiemelni - azt, aki nem Jézus miatt, hanem saját bűnei miatt szaggatja meg egyszer ruháját.

4. Kevés kell a bukáshoz

Milyen kevés kell egy tanítványnak a bukáshoz, a tagadáshoz. Egy rabszolgalány kétszer is zavarba és ezzel valószínűleg életveszélybe hozza a nagy tanítványt. Elég egy tekintet, egy hangosabb szó, egy gyanakvás, és a tanítvány hamar összeroskad. Ugyanakkor Jézus beszélhet, taníthat, biztathat – de milyen kevés hatással van ez olykor ugyanerre a tanítványra.

5. A túlbecsülés és lebecsülés

Aki túlbecsüli erejét, elbukik. Aki elbukik, ne becsülje le Krisztus erejét a megbocsátásra. Aki megtér, ne becsülje le az ingadozó testvéreket, hogy ők is a megbocsátásból élhessenek.

6. Az igazi megtérés

Az igazi megtérés keserves könnyek között születik. A száraz szemű megtérés csak a bukásra elég.

7. Csak az őszinte bűnbánat lehet az új élet kezdete

A bűn és a hitetlenség is kezelhető, ha az egyházi emberek őszinte bűnbánatot tartanak, és komolyan sajnálják hitetlenségüket. Hiszen Krisztus egyháza nem a válogatott tökéletesek egyháza, hanem a megtérő bűnösök közössége, akik bűnbánatra jutottak, és könnyek között tértek vissza Krisztushoz. A betegeknek van szükségük orvosra, nem pedig az egészségeseknek.